

Департамент культури, туризму, національностей та релігій
Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Запорізька обласна бібліотека для дітей
"Юний читач" Запорізької обласної ради

Добрий лицар на білому коні

До 100-річчя від дня народження українського дитячого письменника
Богдана Чалого

Інформаційно-методичний матеріал

Запоріжжя
2024

Добрий лицар на білому коні. До 100-річчя від дня народження українського дитячого письменника Богдана Чалого / Інформаційно-методичний матеріал / укладач Л. Л. Дунай. – Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач". – Запоріжжя, 2024. – 16 с.

Методичний матеріал містить інформацію про життєвий та творчий шлях відомого українського дитячого письменника Богдана Чалого, сценарії заходів за його творами. Присвячений 100-річчю від дня народження письменника.

Розрахований на бібліотечних фахівців та широке коло читачів.

Укладач

Людмила ДУНАЙ

Комп'ютерна верстка

Людмила ВЕСЕЛОВА

Відповідальний за випуск

Лариса ДАНИЛОВА

Не дивлячись на наш вік інформатизації, ніщо не може зрівнятись з дитячою книжкою, з якої дитина отримує перші знання, перших друзів, запам'ятовує перші у своєму житті слова, опановує рідну мову...

За сучасної соціокультурної ситуації у більшості випадків перша зустріч дитини з книгою відбувається саме в стінах дитячої бібліотеки. Саме тут діти знайомляться з кращими зразками вітчизняної та світової літератури, відкривають для себе нові літературні імена, обирають улюблених літературних героїв.

У багатьох країнах світу є свої національні літературні казкові герої: в Італії – це дерев'яна лялька Піноккіо, у Великобританії – плюшеве ведмежа Вінні Пух, у Швеції – смішний товстунчик Карлсон. Такий герой є і у нас, в Україні – це український квітка-козак лицарської вдачі – Барвінок. Його вигадав класик української дитячої літератури Богдан Йосипович Чалий, 100 років від дня народження якого відзначає Україна цього року. Веселі, поетичні віршовані казки Богдана Чалого давно полюбилися юним читачам. Та й не дивно. Адже у них йдеться про щире дружбу та відданість, про взаємовиручку, про перемоги відважного Барвінка та його друзів над злими, темними силами. Його твори для дітей надзвичайні, він творив їх легко, зрозуміло й цікаво. Він просто і задушевно розповідав хлопчикам і дівчаткам про найважливіше. Чудово розуміючи дитячу психологію, постійно спілкуючись зі своїми читачами, він вивчив їхні смаки і звички. І сам нерідко поведився безпосередньо і простодушню. "Провістити весну неважко – захищати треба її!" – цими словами казкового героя Богдан Йосипович Чалий висловив і своє життєве кредо, яке цілком варте бути й лицарським девізом. А ще важлива складова казки – доброта. І саме вона була основною рисою характеру письменника. Саме таким був він сам – лицарем правди і щирості.

В бібліотеках для дітей на відзначення ювілею письменника можуть бути організовані книжкові виставки, проведені літературні зустрічі, казкові подорожі, цикли читань, групові бесіди про прочитане, різноманітні літературні ігри (конкурси, вікторини, змагання знавців): "Поет з країни дитинства", "Він створив Барвінка", "Подорожуємо разом з Барвінком і Ромашкою", "Щасливий, що іменуюся дитячим письменником", "Багатогранність таланту Богдана Чалого", "Добрий лицар на білому коні", "На вітрилах творчості Богдана Чалого", "Безмежно відданий дитинству", "Батько квітки-лицаря Барвінка", "Серцем відданий дитинству" тощо.

Літературне знайомство "Поет з країни дитинства"

Перша ведуча: Змалку в людині розквітає любов до рідного краю, до його людей та пісень. І скільки б років не минуло, любов ця залишається. Її краса не згасне в серці, як не зітруться з пам'яті бабусині казки, матусині пісні, з татом прочитані книжки. Крізь все життя несе людина ці спогади. Безперечно, книжки, які спочатку читають вам батьки, а потім і ви самі, відіграють важливу роль у вашому подальшому житті. Проте, мабуть, не всі книжки залишаються у вашій пам'яті. Це тому, що треба мати

неабиякий таланти навіть самому бути трішки дитиною, щоб писати твори для малюків.

Друга ведуча: Одним з таких дитячих письменників був і залишається Богдан Чалий. Він писав легко, зрозуміло й цікаво, тому що його поетичні та прозові твори – це органічна частка його душі, сенс його життя. Для нього, як для дитячого письменника, було характерне вміння просто, з душевною теплотою, без фальшивої патетики і принизливого сюсюкання розповідати вам, хлопчикам і дівчаткам, про найважливіше. Чудово розуміючи дитячу психологію, постійно спілкуючись з дітьми, він дуже добре вивчив їхні смаки і звички. Та й сам письменник часто поводився в житті так само безпосередньо і простодушно, як дитина. Тож дитинство завжди було нерозлучним з поетом. Воно так глибоко вкорінилося в Богдані Чалому, що йому неважко було розмовляти з дитиною "на рівних", заглиблюючись у світ її думок і почуттів, знаходячи найкоротший шлях до серця свого маленького співрозмовника.

Перша ведуча: Народився письменник 24 червня 1924 року в Києві у родині лікарів. Дитинство Богданчика минуло у місті Ізяслав на зелених берегах річки Горинь під опікою діда-лісника. Саме дід навчив його слухати шурхіт листя, спостерігати за лісовими мешканцями, любити та розуміти природу, адже батьки цілими днями працювали в лікарні. Інколи, залишаючись сам, хлопчик ловив із друзями рибу, пас вночі коней. Будучи від народження дуже чуйним хлопцем, Богдан допомагав батькові рятувати і лікувати поранених тварин. Кожного року в домівці зимували птахи: поранені перепілки та лелеки. Інколи батько приносив синові "на виховання" маленьких кізочок, лисиць, їжаків та зайчат. Навесні Богдан з батьком виносили своїх мешканців у двір й урочисто відпускали на волю.

Друга ведуча: Хоча батьки Богдана працювали з ранку до пізнього вечора, вони завжди знаходили час для дитини. Тато сам вигадував і розповідав синові казки, героями яких, зазвичай, були птахи, а мати чарівним голосом наспівувала пісень. Зростає хлопець в атмосфері любові, затишку і казки. Ось як згадував про це сам поет: "Казка для мене з дитинства, як хліб і вода, як дихання. Батько мій, лікар-хірург, який рятував життя сотням людей, і в мирний, і в воєнний час, вічно перевтомлений, гірко пропахлий йодом, ніби оживав, духом багатів, розповідаючи мені, малому, казки. Леже поруч, руки під голову, примружить очі і – захоплюючі народжуються імпровізації. В основному – про птахів: щиглів, горобців, ластівочок, чижів. "Яких сьогодні героїв хочеш?" – питає батько. Я: "Лелека нехай буде, жайворонок, бабка". Батько всміхнеться, затамує на мить подих, і от народжується чудо – нова казка...".

Перша ведуча: Згодом батьків Богдана направили працювати на Київщину – спочатку до Ірпеня, потім до Бишева. У Бишеві хлопчик пішов до школи, займався у літературному гуртку, який вела вчителька української мови та літератури. Саме вона першою розгледіла літературний таланти хлопця, а коли він написав свій перший вірш, порадила йому опублікувати вірш у районній газеті. Згодом, потай від Богдана, вчителька декілька віршів надіслала на Всеукраїнський літературний конкурс, і юного лі-

тератора преміювали поїздкою до Ленінграда. Ось, як згадував про цей час поет: "Писати я почав рано, у п'ятому класі чи четвертому. Перший мій вірш був про Іспанію. Вчителька української мови та літератури Марія Іванівна Фатюк, маленька, чорноока, натхненна жінка, віднесла мої каракулі до районної газети "За більшовицькі колгоспи". Надрукували. Марія Іванівна не вгомонила. Зібрала всі нові мої вірші – і в наркомат освіти. Проводився літературний конкурс школярів. Одержав премію – путівку в Ленінград. Тоді ж познайомився з чудовою людиною, автором найпопулярніших тоді повістей "Дуже добре" і "Десятикласники" Олександром Івановичем Копиленком. Подружилися з ним міцно. На полювання разом їздили, на щук. Жаль, рано пішов з життя цей чоловік, який по-справжньому любив літературу і характером, доброю захопленістю нагадував вчительку Марію Іванівну, педагога-чарівницю".

Друга ведуча: З того часу писати та друкуватися Богдан Чалий не припиняв. "У старших класах друкувався в газетах та журналах. Чудом встиг закінчити перед військовою десятирічку. Два класи за один рік за наполяганням мудрої мами. Важко було, але цікаво. Витримав!" – згадував письменник. Богдан любив читати. Хлопчик зачитувався пригодками М. Трублаїні, фантастикою В. Владка, пізніше – творами Діккенса, Мопассана, Ремарка та Гемінгвея. Розкривав для себе світ Джека Лондона, Теодора Драйзера, Марка Твена. Читав й перечитував Джерома К. Джерома, О'Генрі. З українських письменників найбільше любив Михайла Коцюбинського, Івана Франка, Лесю Українку, хвилювали уяву романи Івана Ле, Семена Скляренка, повісті Олеся Донченка.

Перша ведуча: У 1941 році Богдан закінчив школу з відзнакою, яка давала йому право вступу до університету без іспитів. Він мріяв вчитися... 21 червня 1941 року хлопець з класом поїхав на екскурсію до Канева. Тож день, коли фашистська Німеччина, напавши на Радянський Союз, почала бомбити багато міст, у т. ч. і Київ, він зустрів на Чернечій (Тарасовій) горі.

Друга ведуча: Батьки Богдана, як лікарі, одразу ж були мобілізовані на фронт, а юнака направили на навчання до Орджонікідзенського піхотного училища. Письменник згадував: "З батьком зустрілися після війни, він командував польовим госпіталем. З матір'ю – просто дивина! – зустрілися на війні двічі, зовсім випадково, за велінням долі. У сорок першому працював у колгоспах Старо-Бишівського району... З хлопцями мого віку, ще не призваними, але під опікою військкомату. Помирав від сонячного удару, лежав у якійсь хаті. Поруч проходила мамина частина. Побачила мама на шляху хлопців, схожих на мене, поцікавилась: "А Богдана знаєте?" – "Ну, як же, захворів бідолаха". Розплющую очі, а мама схилилася наді мною. Виходила. Друга зустріч – після поранення, після боїв на Кавказі. Переплив Каспій. Відпускник, на долікуванні. Ковтнув верблюжого молока в Туркменії, от і Таджикистан. У Сталінабаді познайомився з Мірсаїдом Міршакаром, молодим і красивим... Якимось він каже: "Чув на вокзалі українську мову. Якийсь госпіталь розвантажуються. Збігай подивись". День туманний, мряка. Куди йти? Раптом жінка назустріч, навскоси від мене, в офіцерській формі. – "Де тут госпіталь, що прибув з фронту?". Здригнулася, обернулася. Мама!..".

Перша ведуча: У 1942 р. молодий офіцер вперше вступив у бій в горах Кавказу. У своїх спогадах пише про це так: "Було гаряче, німці взяли Ростов, рвалися на Кавказ. Бої були запеклі. Пам'ятаю, як ішли фрици в чорних сорочках по кукурудзяному полю. Здавалося, їм море по коліно. Та тільки ми зупинили їх. Ходив у штикову, гранат покидав немало, стріляв добре, ще з довоєнних часів. Був "ворошиловським стрільцем", батько мисливську рушницю подарував. Доводилося і драпать від німців. І через гори по азимуту пробирались, відрізані танками. В районах Ельхотово і Дар-Коха наші знищили понад вісімнадцять тисяч фриців, тридцять вісім танків. Під Алагіром мене поранили. У лобовій атаці".

Друга ведуча: Лікуватися поета відправили в Таджикистан. Там, не підводячись з ліжка, Богдан розповідав у віршах про пережите на фронті, про героїв війни, про рідну Україну, захоплену фашистами. На початку 1943 року, підлікувавшись, Чалий повертається на фронт. У перервах між боями, пише статті та вірші для армійських газет. У 1945 році, під час боїв за Франкфурт-на-Одері, Богдан Чалий, під пострілами німців, врятував з вогню білого коня. Залишивши тварину собі, письменник дав йому ім'я – Одер. Часто, виконуючи різні доручення командування, він їздив на ньому по всьому місту.

Перша ведуча: На Одері Богдан Чалий їздив і до табору, де було зібрано кілька тисяч дітей, колишніх полонених різних національностей, але одного віку, десь років 12-13. Письменник привозив для них їжу, годував, співав їм пісень і вчив співати самих. Мови у дітей були різні, але пісню вони розуміли. Так письменник зі своїм конем увесь цей час був беззмінним годувальником та охоронцем колишніх малих бранців, і вони з нетерпінням чекали свого "лицаря на білому коні".

Друга ведуча: З війни усі члени родини письменника повернулися після поранень, але живі – пощастило. Сам Богдан Чалий з фронту повернувся з орденами Вітчизняної війни 2-го ступеня, Червоної Зірки, "Знак Пошани" та медалями. Після демобілізації письменник вступив на факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, який закінчив з відзнакою. По війні Богдан Йосипович працював у редакціях газети "Зірка", журналу "Піонерія", згодом – завідувачем відділу, літературним працівником газети "Молодь України", а з 1951 року письменник очолив редакцію журналу "Барвінок", де пропрацював 23 роки. У 1948 році Богдан Чалий був обраний секретарем правління Спілки письменників України.

Перша ведуча: У 1947 році виходить друком перша збірка поета для дітей під назвою "Ясного сонячного ранку". Багато подорожуючи, а він об'їхав мало не увесь світ, письменник невтомно писав книжку за книжкою, які користувалися неабиякою популярністю. Серед них: "Завжди наготові" (1949), "Військовий шлях", "Діти миру" (1951), "Ми навіки подружили" (1954), "Хороші імена" (1959), поеми "Весняний шлях" (1960) та "Космонавт" (1961) та ін. З-під його пера виходили вірші, проза, п'єси, а також був написаний сценарій фільму "Закон Антарктиди".

Друга ведуча: Головною темою творів Богдана Чалого є дружба народів та мир між ними, краса землі та природи. Як ми вже знаємо, Богдан Йосипович багато подорожував. Кожна мандрівка – це нові сюжети до розповідей, віршів, п'єс, нарисів. Він писав книжки і про сучасність, і на історичні теми; були книги про свою рідну землю і про зарубіжні країни, в яких побував.

Перша ведуча: Віршам і прозі Богдана Чалого властиві казковість, романтичність і водночас живий зв'язок з реальністю навколишнього світу. Є у нього чудова поетична розповідь "Максимкові листи" – про восьмирічного хлопчика, який мріє, щоб по всій землі цвіли сади, щоб українська тополя росла поруч з африканським баобабом, канадським кленом та іншими заморськими деревами, щоб скрізь на нашій планеті був мир і діти всіх народів дружили. В уяві Максимка постає дивовижний сад всесвітньої дружби, подивитись на який приїдуть діти з різних країн. Хлопчик пише сто листів дітям усієї планети – і в Сахару, і в Малі, і на Цейлон, і в Пловдив, щоб вони надіслали саджанці дерев для саду дружби. У цьому вірші тісно переплітаються казка і дійсність. Як і в багатьох інших творах Богдана Чалого, в "Максимкових листах" дитяча мрія і письменницька художня уява – нероздільні. А відбувається це тому, що на нашу дійсність поет дивиться з радісним здивуванням, і все довкола освітлюється казковим чарівним світлом. З іншого ж боку, в казці він знаходить живлючі зерна реального життя. Саме таким бачать навколишній світ, так мріють і так відчувають діти, для яких немає життя без казки, а казки – без життя. Тож поет майстерно, без найменшого фальшу передає цю особливість дитячого сприйняття у своїх творах.

Друга ведуча: Оглядаючи всю творчість Богдана Чалого – від першої збірки віршів "Ясного сонячного ранку" до пригодницьких казок про хлопчика Барвінка, ми бачимо, як факти життя органічно входять у його книжки, можемо помітити художню спорідненість цих книг з творами чудових дитячих письменників і минулого, і сучасності.

Перша ведуча: Неабиякий вплив на Богдана Чалого мали талановиті українські письменники Наталя Забіла та Іван Нехода, твори яких увійшли до золотого фонду нашої вітчизняної літератури. Завдяки їм він глибше опанував незліченні багатства народного художнього слова, досягнув органічного сплаву фольклорних традицій з традиціями сучасної української дитячої поезії. Тож його цикл поетичних казок про Барвінка варто віднести до найвизначніших літературних казок, створених в душі українського фольклору. Поет працював над ними близько десяти років. У його творчому доробку це найбільші і, мабуть, найвизначніші твори, що користуються заслуженою популярністю. Вони увібрали в себе, з одного боку, народну казкову поезію, а з іншого – продовжили традицію художнього пошуку українських дитячих письменників-казкарів, збагатили традиційний жанр літературної казки.

Друга ведуча: Саме Богдан Чалий вигадав образ Барвінка, який став національним літературним казковим героєм. Барвінок – блакитна квіточка з хлопчачим обличчям – український аналог Міккі Мауса. Цей персонаж з'явився наприкінці 1940-х ро-

ків, коли почав виходити дитячий журнал "Барвінок". У 1951 році редактором журналу став Богдан Чалий, який згодом і написав кілька віршованих казок про пригоди Барвінка, його подруги Ромашки та коника Дзвоника. Перша казка – "Про відважного Барвінка і коника Дзвоника", була написана у співавторстві з Павлом Глазовим і мала шалений успіх. Поклавши в основу цього твору усні перекази про барвінок – польову квітку, яка за допомогою чарівної сили стає хлопчиком-Барвінком, Богдан Чалий створив зовсім нового казкового героя.

Перша ведуча: У наступні роки у різних редакціях виходило багато книжок про пригоди цих героїв. У 1960 році вийшла казка "Політ Барвінка на Місяць", у 1968-му – "Як Барвінок став героєм". В наступній казці – "Як Барвінок і Ромашка у вирій літали" (вийшла у 1968 році), йшлося про пригоди маленьких героїв у тропічній країні Тулумбас, куди з настанням холодів вони полетіли на крилах лелек. Вона була надзвичайно актуальною за своїм політичним і громадянським звучанням. Батьківщина і чужина – про це часто розмірковують герої казки. Тема патріотизму, вірності рідній землі завжди хвилювала письменника. І по тому, як казкові персонажі бережуть у серці цю вірність, оцінюється їхня істинна сутність. Барвінок і Ромашка глибоко зневажають дворушника Тхора, який продав свою жалюгідну душу заморському царю Бамбуку й почав прислужувати панам-експлуататорам. Погрозами і підступними діями він сподівається примусити Барвінка і Ромашку зрадити рідну землю, свій народ, залишитись назавжди в заморській країні, відректись від своїх переконань. Непокірні маленькі герої категорично відмітають мерзенну пропозицію зрадників; допомагають біднякам Тулумбаса звільнитися від рабства, від тяжкого ярма, в якому тримав їх цар Бамбук та його прихвостні.

Друга ведуча: Наступною була казка "Барвінок і весна". Вона вийшла друком у 1971 році, а у 1974 році, на XIV конгресі Міжнародної ради з дитячої та юнацької літератури, Богдан Чалий отримав за цю казку почесний диплом імені Ганса Крістіана Андерсена. Її було внесено до Почесного списку ІВВУ. Далі були ще казки: "Сто пригод Барвінка та Ромашки" (1973 рік), "Барвінок у школі" (1977 рік). Останню, сьому книжку пригод маленьких друзів під назвою "Барвінок та далекі сузір'я", було видано в 2002 року.

Перша ведуча: Ілюстрації до усіх історій про Барвінка створював сімейний дует художників – Віктор Григор'єв і Кіра Полякова. Григор'єв був графіком та одним з перших художників анімації. Працював він олівцем і тушшю. Полякова була майстринею кольору, малювала аквареллю. Створюючи образи цього героя української літератури та його подруги Ромашки, художники використали мотиви українського фольклору. З великою творчою вигадкою ними зображені й інші персонажі казки: коник Дзвоник, метелик Махаон, Осот, Будяк, Кропива, Тхір. Добре знаючи світ тварин і рослин, художники вміло його "олюднили", знайшли потрібні сатиричні засоби в трактовці негативних персонажів.

Друга ведуча: Якось, перебуваючи з дружнім візитом в Канаді, Богдан Чалий дізнався, що Барвінок з Ромашкою досить відомі в цій країні. Там вийшла ціла серія поштових листівок із зображеннями цих героїв. Були ще ігри, цукерки, різні значки, нашивки. Це дуже потішило українського письменника. Богдан Чалий був відомий і як перекладач. В багатьох країнах жили його друзі-письменники, з якими він переписувався та зустрічався, перекладав їхні твори українською мовою. Це були твори молдовських, латиських, грузинських, таджицьких, киргизьких, фінських та інших дитячих письменників. У київському видавництві "Веселка" вийшли дві книжки перекладів Богдана Чалого. В свою чергу сам письменник своєю творчістю спонукав багатьох поетів зайнятися перекладами його віршів, поем і балад.

Перша ведуча: 20 травня 2008 року, у віці 84-х років, відомий дитячий казкар – патріот Богдан Йосипович Чалий пішов у вічність. Поховали його в селі Рудики під Києвом. Письменника давно немає серед нас, але герої його казок залишаються улюбленцями не одного покоління української дітвори. "Провістити весну неважко – захищати треба її!" – цими словами казкового героя Богдан Йосипович Чалий висловив і своє життєве кредо, яке цілком варте бути й лицарським девізом. А ще важлива складова казок письменника – доброта. І саме вона - основна риса характеру автора. І саме таким був Богдан Чалий – лицарем правди, щирості і доброти. Лицарем на білому коні.

Гурман – презентація "Калейдоскоп пригод Барвінка і Ромашки"

Захід варто супроводжувати презентацією, а в залі, де він проведитиметься, оформити книжкову виставку за творами письменника та розмістити його портрет. Ролі Барвінка, Ромашки та інших героїв варто запропонувати виконати активним читачам.

Перша ведуча: Юні друзі, сьогодні ми познайомимось з вами з дуже цікавим письменником, який писав для вас віршовані казки. Звати його Богдан Чалий. Головним героєм своїх казок він вибрав квітку – барвінок, яка є одним із народних символів України. Найпершу казку про Барвінка – "Про відважного Барвінка і коника Дзвоника", Богдан Чалий написав у співавторстві з відомим українським письменником-гумористом Павлом Глазовим, і вона відразу ж полюбилась дітворі. Тож Богдан Чалий вирішив продовжити писати казки про пригоди Барвінка та його друзів, але писав вже їх сам, без допомоги інших письменників. Так з'явилися на світ: "Політ Барвінка на Місяць", "Як Барвінок став героєм", "Як Барвінок і Ромашка у вирій літали", "Барвінок і весна", "Сто пригод Барвінка та Ромашки", "Барвінок у школі" та "Барвінок та далекі сузір'я".

Друга ведуча: Сьогодні ми з вами трохи помандруємо сторінками казок Богдана Чалого, і першою буде казка "Як Барвінок став героєм". У ній розповідається про те,

як на городі діда Гната з'являється новий житель – Барвінок, якому судилося стати героєм. А починалося це так:

Перша ведуча: ...Раптом в зіллі під пасльоном,
Ніби хтось ударив дзвоном:

Барвінок: Гей ви, родичі городні,
Гарбузенки благородні!
Я – Барвінок, я – Хрещатий,
Йдіть стрічати, величати!...
Я до всього маю хист,
Я ж і воїн, і артист. –

Перша ведуча: І навприсядки пішов,
Тільки дим з-під підошов.

Друга ведуча: Зухвалість Барвінка вразила родичів. Та академік Часник знайшов на хвалька управу. Він виявив, що Барвінок не знає грамоти і не вміє рахувати. І цим довів малого до сліз. Та дід Гарбуз розповів заплаканому Барвінку про скарб, захований у "чорному краї", а городні родичі порадили Барвінку загнuzдати Коника, що скаче лугом, та збиратися в дорогу.

Дід Гарбуз: Той, хто дивний скарб дістане,
Вченим стане, мудрим стане,
Прочитає і полічить,
Як освіченому й личить!

Барвінок: ... Та не я ж Барвінком буду,
Коли скарб той не здобуду!

Перша ведуча: Слід сказати, що самого Богдана Йосиповича завжди приваблювали хлопчаки, які прагнули до подвигу, сміливих вчинків, рішучих дій, до участі у важливих, "дорослих" справах. Тож маленький Барвінок саме такий. Відвага і кмітливість допомагають йому перемогти недругів, могутніших за нього і вищих зростом. Він безстрашно вступає в поєдинок з підступним і зубатим Тхором, хоробро веде бій з цілою армією жуків-довгоносиків і колючих бур'янів на чолі з жорстоким царем Осотом.

Друга ведуча: До речі, ратні подвиги він здійснює не задля особистої слави, не задля власного задоволення і користі. Він поспішає на допомогу ображеним і нещасним, рятує Трактора, що застряг у болоті, виручає з біди безвинного Півня, вириває з рук всемогутнього Будяка бідну Ромашку. В подорожі до заповітного скарбу він знаходить вірних друзів, які безкорисливо приходять йому на допомогу. І врешті-решт скарб знайдено! Родичі радо зустрічають героя. (*Скарб – чарівний ранець, розкривають всі гуртом*). А що в ньому: **Книжка!**

Всі гуртом: Це ж букварик!

Перша ведуча: Закричали,
Ніби сонечко стрічали.

Мишка: Наймудріше в світі – книжка!

Друга ведуча: Пропищала в зіллі Мишка.

Дід Гарбуз розкрив букварик:

Дід Гарбуз: Був і я колись... школярик.

Справжній скарб діставсь онуку,

З ним – подужає науку!

Без науки, знай, народ, –

Ані в космос, ні в город!

Перша ведуча: Друзі, а чи готові ти вирушити в нову подорож з Барвінком? (*діти відповідають*). Добре. Тож у другій казці автора, яка називається "Як Барвінок і Ромашка у вирій літали", йдеться про нові пригоди маленьких героїв у тропічній країні Тулумбас, куди з настанням холодів полинули вони на крилах лелек.

Друга ведуча: Тулумбас зустрів їх негостинно. В першу ж ніч герої потрапили до повстанців, які спочатку прийняли їх за "шпиків царя Бамбука". В країні йшла війна між простими жителями джунглів та військом Бамбука. Серед царських слуг був давній знайомий Барвінка – Тхір. Тут він – царський радник, бо продав свою жалюгідну душу заморському царю Бамбуку і почав прислуговувати йому. Погрозами і підступними діями Тхір сподівається примусити Барвінка і Ромашку зрадити рідний народ, залишитись назавжди в заморській країні, відректись від своїх переконань.

Перша ведуча: Непокірні маленькі герої категорично відмітають пропозицію зрадників і допомагають біднякам Тулумбаса звільнитися від рабства. Дізнавшись про те, що цар Бамбук боїться співу солов'я, вони прикладають всіх зусиль, аби пташка заспівала "в чужині".

Друга ведуча: Соловейко ж – тьох та тьох,

Мов співав за десятьох.

Босий вибіг цар з палацу,

У трусах помчав по плацу.

Цар Бамбук: Влада кінчилась моя! –

Чую пісню солов'я!

Перша ведуча: Цар Бамбук і його слуги втікають з країни. В Тулумбасі запановує мир. Пташки, відчувши подих весни на милій Вкраїні, починають поспішати до рідної землі. Барвінок, Ромашка і Коник-роботяжка прощаються з новими друзями – Чорною Кавою, Ананасом і Бананом. На дужих лелечих крилах вони повертаються додому – "навстріч весні".

Друга ведуча: Проте, весна сама по собі не приходить, її потрібно відвоювати у зими – така головна думка ще однієї казки Богдана Чалого – "Барвінок і весна". Старий лелека-воїн, який мав честь останні три роки сурмити про прихід весни, доручає цю місію Барвінку та Ромашці.

Старий лелека-воїн: Вам удвох потрібно конче

Пробиватися до Кончі.
Дуб чекає сурмача!

Перша ведуча: У дуплі старого дуба була захована дудочка. Але вона давалась в руки лише тому, хто міг довести свою доброту, чесність і хоробрість у бою і праці. Крізь всі випробування пройшли завзяті герої казки Барвінок та Ромашка і завоювали право просурмити на чарівній дудочці весняну мелодію, після чого на землю прийшла весна. А привести з собою весну Барвінку та Ромашці допомагали Синичка, Білка, кабан Захрюка, працелюбні Бджоли і Мурашки. Без друзів важко було б звільнити землю та її жителів від усього того, що гальмувало прихід весни – невігластва і неграмотності, пияцтва і куріння, від ворожнечі та обману. Старий Дуб правильно казав:

Старий Дуб: Провістить весну неважко –
Захищати слід її!

Друга ведуча: Як бачимо, Барвінок і Ромашка виявилися хорошими провісниками та захисниками весни. До речі, саме за цей твір Богдан Чалий у 1974 році на XIV конгресі Міжнародної ради з дитячої та юнацької літератури отримав почесний диплом імені Г. Х. Андерсена.

Перша ведуча: Слідом за казкою "Барвінок і весна" автор пише нову – "Барвінок у школі". З її назви ви, мабуть, вже здогадалися, що нарешті нашому Барвінку знадобиться чарівний ранець та букварик, з якими він повернувся з першої героїчної подорожі.

Барвінок: Гей, ви, родичі городні,
Гарбузенки благородні,
Спорядіте школяра
Для науки, для добра!

Друга ведуча: Простягнув Горох пенала,
Уручив лінійку Кріп,
Ручку пластикову – Біб.
Кабачок – точилу й гумку
Вклав Барвінкові у сумку.
Вже у хлопчика в руці
Кольорові олівці!
Помідорчик дав червоний.
Редька – чорний, однотонний.
Бульба – білий, наче сніг.
Хрін – зелений, мов моріг.
Морква – гливий.
Жовтий – Динька.
Баклажан – такий, як синька.
Рожевіючи, Салат
Простягає крейди шмат.

І Ромашечка підбігла:

Ромашка: Ой, Барвінку, ледве встигла...

Це ж для тебе, витівник,

Вишивала я рушник!

Перша ведуча: Отож, так розпочинається казкова історія про силу навчання, до якого треба прагнути, долаючи всі перешкоди. А в Барвінка та його однокласників їх сталося чимало. В перший день довелося відвойовувати в Союк шкільний Дзвінок, долати перешкоди царя Мухомора, штурмувати шкідників... А чого варті хуліганські витівки тхореняти Матюхи? Хочете знати, як все це відбувалося? Тож, мерщій беріть до рук казки Богдана Йосиповича Чалого і починайте читати!

"Калейдоскоп пригодницьких казок Богдана Чалого"

Захід можна супроводжувати прослуховуванням уривків аудіо казок автора, а також переглядом ілюстрацій до цих творів з відповідними коментарями. Віршовані загадки також стануть у нагоді та внесуть елемент змагання на спритність та уважність.

Вертоліт такий маленький
Сів на квітку золотеньку.
Усміхнулася кульбабка:
Завітала в гості ... *(бабка)*

Сонечко в траві зійшло,
Усміхнулось, розцвіло!
Потім стало біле – біле
І за вітром полетіло. *(кульбабка)*

Сидить Мавка біля річки,
Розплела свої косички
Та й у воду опустила,
Ще і човника накрила. *(верба)*

Тільки дощик прошумів
Над лужком, над лісом –
Хтось у небі рушничок
Вишитий повісив. *(веселка)*

Літає часто він довкола,
Дерев чимало поламав,
Але ніхто, ніде й ніколи
Його не бачив, не тримав. *(вітер)*

Солодка, жовта, соковита,
Дощем і росами омила.
В городі наче господиня,
Така поважна тітка... *(диня)*
Розкололася хатинка
На дві половинки,
І посипались у жменьку
Золоті дробинки. *(горох)*

Стоїть завод у полі.
Який? А це секрет.
Працюють в ньому бджоли –
Виготовляють мед *(вулик)*

Жовтобокий карапуз
Йшов городом і загруз,
Бо насіння стільки має,
Що аж боки розпирає.
Через те й загруз... *(гарбуз)*

Він у морі спочивав,
У хмаринці мандрував
І галявину з травою
Вимив чистою водою. *(дощ)*

Сидить панна у коморі,
А коса її надворі *(морква)*

Майстер цей з'явився рано,
На даху помудрував,
І без цегли, і без крана,
Дім собі побудував. *(лелека)*

У матінки-квіточки,
Лиш блакитні діточки.
З жита виглядають,
Літечко вітають *(волошка)*

Сидить баба, одягнулась,
В сто сорочок загорнулась,
Ціле літо достигає,
До нас в борщик поспішає. *(капуста)*

Фрукт заморський – гордий пан:
 Пишний чуб, цупкий жупан.
 А як скинеш той жупан,
 Смакотою вгостить пан. (*ананас*)

Доречно запропонувати дітям розгадати **кросворди**, де ключовими словами будуть імена головних героїв казок Богдана Чалого. Для розгадування кросвордів можна використати наведені вище загадки.

					Б	а	б	к	а		
к	у	л	ь	б	а	б	к	а			
			в	е	р	б	а				
					в	е	с	е	л	к	а
				в	і	т	е	р			
			д	и	н	я					
		г	о	р	о	х					
в	у	л	и	к							

					г	а	Р	б	у	з	
					д	о	щ				
						м	о	р	к	в	а
л	е	л	е	к	а						
	в	о	л	о	ш	к	а				
					к	а	п	у	с	т	а
					а	н	а	н	а	с	

Тест-вікторина "Один з трьох"

1. Де народився Барвінок? (*у саду, у лісі, на городі*);
2. Що з'ясували родичі про Барвінка? (*не вмів співати і танцювати, не вмів читати та рахувати, не вмів грати на скрипці*);
3. Про що розповів дід Гарбуз ? (*про захищений скарб, про заповітну мрію, про чарівну квітку*);
4. У кого знаходився "...скарб великий"? (*у Реп'яха, у Осота, у Чортополоха*);
5. Від кого врятував Барвінок Півника? (*від Лиса, від Вовка, від Тхора*);
6. Про якого героя сказано: "Він би знищив всі рослини до останньої биліни"? (*про Осота, про Блекоту, про Будяка*);

7. Яким чином Барвінок втік від Кабана? (поїхав потягом, полетів літаком, поїхав машиною);
8. Яку пташку врятував Барвінок від шуліки? (ластівку, перепілку, синичку);
9. Хто тримав у полоні Ромашку? (Блекота, Будяк, Дурман);
10. Хто з героїв проголосив: "Як служити бур'янам, краще і не жити!" (Коник Дзвоник, Барвінок, Ромашка);
11. Який скарб приховував цар Осот? (буквар, смарагди з діамантами, коштовне вбрання);
12. З якими птахами помандрували Барвінок і Ромашка до вирію? (з лебедями, з ластівками, з лелеками);
13. Хто помилково полонив Барвінка і Ромашку у джунглях? (Чорна Кава, Банан з Ананасом, всі троє);
14. З якими птахами билися лелеки? (з шуліками, з яструбами, з орлами);
15. Проти кого повстали заморські рослини? (проти царя Бамбука, проти цариці Пальми, проти короля Манго);
16. Яку загибель віщував оракул царю Бамбуку? (від кулі, від ножа, від пісні солов'я);
17. Кому з героїв казки належать слова: "Хто привітний, серцем добрий, прилітай до нас за обрій"? (Ананас, Банан, Чорна Кава);
18. Хто порадив Барвінкові стерегтися Лиса? (Синичка; Мурашки; Сова);
19. Кого у казках названо царем усіх поганок? (Бліду поганку, Мухомора, Печерицю);
20. Хто промовив: "Той, хто щастя хоче мати, не шкодує для громади, ані розуму, ні жил"? (Бджолина Матка, Мураха, Синичка);
21. З ким зустрівся Мухомор? (з Лисом, з Тхором, з Кабаном);
22. Хто допоміг Барвінкові врятувати бджолиний рій? (Кабан Захрюка; Кріт; Коник Дзвоник).

Казкова вікторина "Знавці – барвінчата"

Ведуча зачитує цитату з твору і робить паузу у місці, де треба правильно вставити слово. Гравці відповідають. Можна поділити гравців на команди, дати час на обдумування відповіді. За результатами обрати команду – переможця.

1. Хто Барвінка ... (*порятує*)?
Вже на нього кат чатує.
Похитав ногою грати –
Не пробити, не прорвати!
2. Вкрай схвильований Гарбуз
Лопушаний зняв картуз
І сказав: – Синашу мій!
Ось вам... (*вузлик*) чарівний.
3. Раптом щось як зареве,
Так реве, мов неживе.
Вибігає з лісу Лис:
– Утікайте швидше в ліс!
– Що там сталось, говори?
– Наступають ... (*трактори*)!
4. На галяву виліз "джип".
Натрудився, аж захрип.
Поряд з хвацьким водієм:
– Хто це? Ніби впізнаєм!
І в шоломі набакир
На Барвінка глянув ... (*Тхір*).
5. Як Барвіночок не бився
У... (*вазоні*) опинився.
Подорожники малі
Аж до пояса в землі.
6. Всі гукнули: – Гей, Барвінку!
Забарися на хвилинку.
Суперечку розсуди.
Соловей подав заяву,
Ніби він лиш має ... (*право*)
Звеселять ліси й сади.
7. Ой, дідусю! Наш хлопчинка...
Ви не знаєте Барвінка.
Він побіг звільняти рій.
... (*Помилки*) він мав великі,
Та від них знаходив ліки.
– Молодця! – прогув старий.
8. Уклонивсь Барвінок низько:
– Прощавай, славетне військо!
Били ми ... (*гуртом*) заброд.
Але нас чекають рідні,
Певно вирости за три дні!
– Помчимо на свій город!

Бібліографія

Твори Богдана Чалого.

- Чалий, Б. Вибрані твори : в 2-т. / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1984.
- Чалий, Б. Барвінок і весна : казка / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1980. – 63с.
- Чалий, Б. Дума про Київ та його витязів / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1970. – 80 с.
- Чалий, Б. З моєї поштової скриньки: переклади віршів / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1983. – 142 с. : іл.
- Чалий, Б. Книга тривожних балад : балади / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1986. – 56 с. : іл.
- Чалий, Б. Ласкаво просимо! : балади, поеми. – Київ : Веселка, 1969. – 212 с.
- Чалий, Б. Максимкові листи : вірш / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1970. – 12 с.
- Чалий, Б. Мамонти в яблуневих джунглях : худож.-докум. Повість / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1990. – 220 с. : іл.

- Чалий, Б. Мої дванадцять місяців : з літ. щоденника / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1985. – 213 с. : іл.
- Чалий, Б. На крилах землі : худож.- докум. повісті й нариси / Б. Чалий. – Київ : Радянський письменник, 1979. – 237 с.
- Чалий, Б. Портрет у вігвамі : балади / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1979. – 86 с.
- Чалий, Б. Сто пригод Барвінка та Ромашки : казки / Б. Чалий. – Харків : Школа, 2006. – 96 с. : іл.
- Чалий, Б. Як Барвінок та Ромашка у вирій літали... : поема – казка / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1968. – 62 с.
- Чалий, Б. Як Барвінок став героєм : п'єса – казка / Б. Чалий. – Київ : Веселка, 1966. – 43 с.

Література про життя та творчість

- Єфімов О. Ласкаво просимо! / О. Єфімов // Дванадцять місяців. 1974. – Київ., 1973. – С. 92 : портр.
- Коваленко О. Богдан Чалий: добрий лицар на білому коні : батько квітки-лицаря Барвінка дійшов до Берліна і рятував від голоду в'язнів дитячого концтабору / О. Коваленко // Освіта України. – 2011. – 5 грудня. – С. 15 : портр.
- Почепцов Г. На вітрилах творчості : до 60-річчя від дня народження Б. Й. Чалого / Г. Почепцов // Література. Діти. Час. 1984. – Київ, 1984. – С. 175-176 : портр.
- Разумневич В. Всесвітньої дружби сад / В. Разумневич // Вибрані твори. В 2 т. / Б. Чалий. – Київ, 1984. – Т. 1. Вірші, балади, поеми, оповідання. – С. 5-18.
- Руденко Т. Д. Творчість Богдана Чалого : (вихов. захід для учнів 5-х кл.) / Т. Д. Руденко // Шк. бібліотекар. – 2012. – № 6. – С. 17-20.
- Чарівник дитячих душ: [до 80 – річчя від дня народження Б. Чалого] // Календар знаменних і пам'ятних дат. 2004 2 квартал. – Київ, 2004. – С. 91-100
- Ярмиш Ю. Для юних і наймолодших / Ю. Ярмиш // Весняні обрії. – Київ, 1972. – С. 206-211 : ілюстр., портр.

Електронні ресурси

- https://uk.wikipedia.org/wiki/Чалий_Богдан_Йосипович
- <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=23975>
- <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6646>
- <https://uartlib.org/dityachi-knigi/bogdan-chaliy-pavlo-glazoviy-pro-vidvazhnogo-barvinka-i-konika-dzvonika/>
- <https://4read.org/xfsearch/avtor/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%20%D0%A7%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9/>

**Комунальний заклад "Запорізька обласна
бібліотека для дітей "Юний читач"
Запорізької обласної ради**

69006

м. Запоріжжя,

вул. В. Лобановського, 14

Телефони: (061) 236-85-62

236-85-63

236-86-27

236-86-49

Електронна пошта: zobd@ukr.net

Сайт: <http://zobd.zp.ua>